

Ārvalstu kooperācijas sasniegumi kā labs piemērs Latvijas lauksaimniekiem

Valstīs, kurās kooperācijā iesaistīto lauksaimnieku īpatsvars ir 50% vai pat vairāk no kopējā ražotāju skaita, darbojas visspēcīgākie kooperatīvi. To nosaukumi nereti ir pazīstami Eiropas mērogā, bet daudzi patērētāji nemaz nezina, ka viņu iecienītos produktus ražo kooperatīvs.

Citās valstīs kooperācijai kā uzņēmējdarbības formai un sociāli ekonomiskai struktūrai ir vairāk nekā simtgadīgas tradīcijas. Kooperatīvos iesaistīto lauksaimnieku skaits Ziemeļvalstīs, Francijā, Nīderlandē, Īrijā, Austrijā, Vācijā, Šveicē ir ievērojams. Ja kooperatīvu biedru skaits tuvojās 50% atzīmei no visiem valsts ražotājiem, tad tas ir spēks, kas var ietekmēt ne vien lielu vietējo tirgus daļu, bet arī kaimiņvalstu tirgus.

Daudzi Latvijas iedzīvotāji būs dzirdējuši par tādiem zīmoliem kā “Valio” piena pārstrādē vai “Metsä Group” meža nozarē. Izrādās, ka tie ir ne vien Eiropas mērogā zināmi, lieli uzņēmumi, bet arī kooperatīvi. Somijā kooperācijai ir ļoti senas tradīcijas, kas mūsdienās nodrošina iespēju valstij turēties sava saražotā kapitāla ietvaros un būt neatkarīgāki no ārējiem tirgiem un to ietekmes.

Jāpiebilst, ka arī Latvijā kooperācija pacelta Eiropas līmenī līdz ar Latvijas un Igaunijas piensaimnieku kooperatīva “Piiratud Vastutusega Societas Cooperativa Europaea (SCE) E-Piim” izveidi. Starpvalstu piena kooperatīvam, kas apvieno ap 150 piena ražotājiem Igaunijā un 50 piensaimniecībām Latvijā, mērķis ir kļūt par dominējošo spēlētāju Baltijas valstu piena tirgū, nodrošinot reģiona piena ražotājiem tiešo izeju uz eksporta tirgiem.

Kooperatīvi darbojas kopējam labumam

Kā atzīmē Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas (LLKA) vadītājs un kooperatīva „VAKS” valdes priekšsēdētājs Indulis Jansons, kooperācija Somijā darbojas ievēribas cienīgi, jo atšķirībā no privātā kapitāla uzņēmējdarbības formām kooperatīvi strādā sabiedrības kopējam labumam.

Lielisks piemērs tam ir jau pieminētais piena pārstrādes uzņēmums “Valio”. Tā īpašnieki ir vairāki lielāki un mazāki piena kooperatīvi, un tieši “Valio” pieder lielākā Somijas piena tirgus daļa. Līdz ar to kooperatīvs valsts mērogā veic sociāli atbildīgu funkciju – saviem biedriem maksā iespējami augstāku cenu par nodoto piena litru, tajā pašā laikā veikalos nodrošinot saprātīgas cenas piena produktiem.

Latvijas bekonu un sviestu pirka visā Eiropā

Jāatgādina, ka arī Latvijā kooperācijai bija būtiska loma tautsaimniecības attīstībā pirmās brīvvalsts laikos aizvadītā gadsimta 30. gados. Tā nodrošināja bekona, sviesta un citas lauksaimniecības produkcijas eksportu, kā rezultātā Latvijas bekonu, sviestu, arī kokmateriālus pirka visā Eiropā. Pirmās brīvvalsts laikā Latvija veidojās kā viena no ekonomiski veiksmīgākajām mūsu reģiona valstīm. Ir grūti noticēt, ka, piemēram, 1938. gadā ar 23,5 tūkstošiem tonnu

eksportētā sviesta gadā mūsu valsts bija 4. vietā Eiropā un 6. vietā pasaulē, kā liecina Latvijas statistikas dati.

Brīvvalsts laiku sasniegumi ir restaurēti mūsdienu kooperatīvos, diemžēl 50 gadi padomju sistēmā vecāka gadagājuma cilvēkiem radīja nelāgu pieskaņu kooperatīva jēdzienam, jo pēcpadomju laika kooperācijā ar nosaukumu *prihvatizācija* ne visai godīgiem veidiem tika privatizēti piena pārstrādes uzņēmumi, gaļas kombināti, cukurfabrikas.

Ziemeļvalstis rāda priekšzīmi

Skandināvijas valstīs un Somijā kooperācija jau gadu desmitiem ir galvenais privāto mežu apsaimniekošanas paņēmiens. Zviedrijā un Norvēģijā katrs trešais meža īpašnieks koksni pārdod un mežsaimnieciskos pakalpojumus iepērk caur kooperatīvajām sabiedrībām. Ziemeļvalstīs 90-95% izcirtumu vietā tiek stādīti jauni meži.

Somijā 60% mežu pieder privātīpašniekiem. Meža īpašnieks var nozāgēt jaunaudzi, un neviens neiebildīs. Taču ir prasība – mežu atjaunot stādot, jo tas noved pie kvalitatīva meža. Somijas skats ir vērsts ilgtermiņā, raugoties, kas būs svarīgi pēc pieciem gadiem, nevis šodien, un pie šāda modeļa kooperācija ir neatsverama.

Kooperatīviem citviet pieder veikalu ķēdes

Viena tendence, ko Latvijas kooperatīviem derētu likt aiz auss: ES ierasta prakse ir kooperatīviem piederoši pārtikas uzņēmumi, veikalu ķēdes, kas sniedz plašākas realizācijas iespējas un ļauj zemnieku saražoto pārvērst produktos ar augstāku pievienoto vērtību, nodrošinot arī ienākumu stabilitāti kooperatīvu biedriem.

Kooperatīvu vadītāji Latvijā, jautāti par nākotnes izaugsmes perspektīvām, ieminas, ka, iespējams, labākais variants būtu liels Baltijas valstu kooperatīvs, kurā visi zemnieki būtu līdztiesīgi. Pasaules tirgus ir milzīgs – lai varētu cīnīties ar globālajām kompānijām un konkurēt ar lieliem spēlētājiem, pareizais virziens būtu visiem lauksaimniekiem strādāt kopā.

FAKTI

- *Prisma* ir Somijas kooperatīva *S-ryhmä* mazumtirdzniecības veikalu ķēde.
- *Prisma* dibināta 1904. gadā un pieder 20 reģionālajiem kooperatīviem.
- *Prisma* ķēdē ir ap 90 veikalu Somijā, Igaunijā un Krievijā.
- Igaunijas tirgotāju *Coop* agrāk sauca par kooperatīvu sabiedrību *Eesti Tarbijateühistute Keskühistu*.
- *Coop* pirmsākumi meklējami 1902. gadā, kad 17 zemnieki sanāca kopā un nolēma, ka vēlas nopirkt darbarīkus, izslēdzot no spēles ārzemju dīleri.
- *Coop* pieder 19 kooperatīviem.
- *Coop* ir ap 350 veikalu visā Igaunijā.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai